

Henryk Bogacki

"Glaube im Umbruch : ein Beitrag über die IV. Plenarsitzung des Pastoralkonzils der niederländischen Kirche", Erwin Kleine, München 1970 : [recenzja]

Collectanea Theologica 41/1, 195-196

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

przez autorów władania Bożego jest w dużym stopniu zależny od teologii Martina Bubera, któremu poświęcają część swoich rozważań.

Tak ujęty problem dostarczył autorom ponętnej okazji omówienia tego, co według nich w dzisiejszym Kościele nie daje pogodzić się z wolnością człowieka odkupionego. Poszczególne studia analizują formy skrepowania wiążące katolików. Autorzy zamieszczają rozważania na temat dualizmu Bóg-świat, przymusu formuł przepowiadania i więzów krępujących teologię, koncepcji prawnych dominujących w Kościele katolickim itp. Szczególnie wiele miejsca poświęcają zagadnieniom kościelnego prawa małżeńskiego, przede wszystkim problematyce małżeństw mieszanych i nierozzerwalności małżeństwa.

Książka należy do dziedziny publicystyki teologicznej, stąd wiele w niej przesady, przerysowania i pasji polemicznej, nieodłącznych od tego rodzaju literackiego. Jednakże właśnie ta publicystyka nadaje kierunek dyskusji w Kościele katolickim. Dopiero później uczone rozprawy weryfikują poszczególne tezy. Wprawdzie stanowisko autorów często wywołuje sprzeciw u czytelnika, jednak doświadczenia ostatnich lat nakazują ostrożność w potępianiu radykalnych poglądów. Opinie, które stosunkowo niedawno sprawiały wrażenie niemal herezji, powoli zyskiwały prawo obywatelstwa, a nawet znalazły uznanie ostatniego soboru i weszły do tekstu jego uchwał. Szybkość przemian ilustrują trzy wypowiedzi, na temat demokratyzacji Kościoła, jakie kard. B. Alfrink miał wygłosić kolejno w trzech następujących po sobie latach: „Słowo demokratyzacja nie jest przydatne w Kościele”; „Można jednak mówić o demokratyzacji Kościoła”; „Kościół musi być zdemokratyzowany” (s. 225). Jeżeli nawet uznać wydarzenie to za anegdotyczne, trafnie oddaje ono obecną sytuację w Kościele, kiedy teologia przeżywa zdumiewającą przemianę. W tym świetle nawet radykalne pozycje Th. i G. Sartorych zasługują na uwagę.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Erwin KLEINE, *Glaube im Umbruch. Ein Bericht über die IV. Plenarsitzung des Pastoralkonzils der niederländischen Kirche*, München 1970, Verlag J. Pfeiffer, s. 214.

Wprawdzie holenderski synod duszpasterski zakończył swe obrady, jednakże jeszcze ukazują się relacje o jego kolejnych sesjach. E. Kleine w niniejszej książce przedstawił przebieg i problematykę IV sesji z 9—11 kwietnia 1969 r.¹ Autor rozpoczyna od obszernego naszkicowania sytuacji kościelnej w Holandii od stycznia do kwietnia, a więc między III a IV sesją (s. 9—61). Istotnie zaszły tam wydarzenia, które rzutowały na klimat obrad. Rozegrały się bowiem dalsze etapy dyskusji nad katechizmem holenderskim, wystąpił problem amsterdamskich duszpasterzy studenckich², pojawiły się postulaty zniesienia obowiązku celibatu i zmiany struktur kościelnych, nastąpiły „ekumeniczne” Msze św. połączone z interkomunią. Niezależnie od oceny kierunku wypadków można zazdrościć holenderskim katolikom intensywności zaangażowania w sprawy wiary. Zarazem trzeba stwierdzić, że poprzez powstające konflikty krystalizowały się dążenia i następowało swoiste — choć nie zawsze szczęśliwe — „dojrzewanie” tamtejszych środowisk.

¹ Por. omówienie publikacji E. Kleinego na temat pierwszych trzech sesji w *Collectanea Theologica* 39(1969) z. 4, 168—170; 40(1970) z. 3, 177—178.

² Por. najpełniejszą relację na ten temat: *Ein Modell von Kirche? Dokumentation zu den Vorgängen in der Amsterdamer Studentenpfarre*, 27. Oktober, 1968 bis 3. Februar 1969, wyd. Lucien Roy i Forrest Ingram, Düsseldorf 1969, Patmos-Verlag.

Podstawę dyskusji podczas obrad IV sesji stanowiły dwa raporty uprzednio przygotowane na temat współczesnego przeżywania wiary oraz odnowienia jej praktyk w Kościele, następnie materiał dyskusyjny o sensie chrześcijańskiego doświadczenia wiary w zsekularyzowanym świecie. Kleine podaje pełny tekst tych trzech dokumentów. Kto patrzy z wyższości na holenderskie poszukiwania lub potępia ich wyniki, powinien zapoznać się z treścią tych aktualnych analiz wiary. Odczuje wówczas żal, że dotąd tylko Kościół holenderski potrafił włączyć dużą część swego duchowieństwa i wiernych do szczerzej i głębszej wymiany poglądów na podstawowe problemy dzisiejszego chrześcijaństwa.

Debaty dotyczyły również przygotowanych zaleceń pastoralnych, które opowiadały się za pluralizmem i otwartością w przeżywaniu wiary, za poszukiwaniem współczesnego kształtu przepowiadania i odnowy liturgicznej (m. i. nowe formy sprawowania sakramentu pokuty i rozwijania życia modlitwy), za stosowaniem skuteczniejszych środków religijnego wychowania młodzieży i dorosłych.

E. Kleine nie przemilcza napiętych sytuacji, jakie powstawały także podczas IV sesji. Zdziwienie mógłby wywołać tylko brak konfliktów i różnic zdań tam, gdzie chodzi o właściwe ujęcie zagadnień podstawowych dla współczesnego chrześcijaństwa.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Avery DULLES, *Was ist Offenbarung?* tłum. z amerykańskiego Karl-Heinz Mankel, Freiburg-Basel-Wien 1970, Verlag Herder, s. 213.

Avery Dulles SJ, profesor teologii w Woodstock College, nie przedstawia własnej teorii na temat Objawienia, lecz ukazuje drogę przebytą przez teologię różnych wyznań w pojmowaniu podstawowego dla chrześcijaństwa wydarzenia. Przegląd opinii wyrażony jest językiem prostym, bez przeladowania aparatem dokumentacyjnym, bez wnikania w przestarzałe problemy. Na koncepcje historyczne Dulles patrzy okiem człowieka współczesnego spotykającego się z głosami o śmierci Boga, kwestionującymi sensowność wszelkich wypowiedzi na temat Boga. Książka dobrze orientuje w problematyce tak ważnego zagadnienia, interesującego nawet po uchwałach II Soboru Watykańskiego.

Samo Objawienie bywało rozmaicie pojmowane w zależności od epoki i dlatego jego teologia wykazuje duże przemiany. Jednakże teraz nie zaznacza się zasadnicza bariera między protestanckim a katolickim sposobem pojmowania Objawienia pomimo zachowanych różnic. Dla współczesnej teologii protestanckiej Objawienie jest wydarzeniem symbolicznym, centralnym punktem historii tłumaczącym jej przebieg. Katolicy akcentują transcendentną ingerencję Boga, jego łaskawe udzielanie się człowiekowi. Obie koncepcje nie wykluczają się wzajemnie, lecz uzupełniają. Protestanci wprawdzie mniejszą wagę przyznają powadze nauczycielskiej nawet własnego Kościoła i dlatego bardziej podlegają zmiennym kierunkom filozoficznym. Natomiast katolicy starają się podtrzymać ciągłość między nowymi koncepcjami a dawnymi wątkami występującymi w Tradycji. Można przewidywać, że w przyszłości nastąpi większa uzgodnienie katolickiej i protestanckiej teologii Objawienia.

Zainteresowanie wzbudza stwierdzenie przez autora w historii trzech typowych postaw wobec Objawienia, przyjmowanych przez teologów niezależnie od przynależności konfesyjnej. „Pozytywistyczne” usposobienie dostrzeża w Objawieniu przede wszystkim historię wielkich Bożych dzieł zbawczych. Umysłowość abstrakcyjna akcentuje głównie ponadczasowe „prawdy odwieczne”, a więc pewien system doktrynalny. Intuitywne lub mistyczne nastawienie upatruje w Objawieniu niewymowne i niewyraźne spotkanie człowieka z Bogiem. Dulles słusznie podkreśla, że wszystkie trzy postawy